

► *a portada*

L'esgotament del model capitalista

La crisi econòmica marcarà l'any 2010. A l'atur dels darrers anys, cal sumar-hi xifres com els 119.858 catalans que han perdut la feina al llarg del 2009. Ara, el sistema capitalista es qüestiona des de diferents punts de l'esquerra social i col·lectius, sindicats i cooperatives expliquen a CANVI per què estem davant d'un escenari propici a un canvi de model

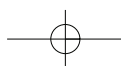
JORDI MOLINA / HELENA ÀNGEL

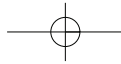
Any nou, crisi nova? Això és el que temen milers de famílies catalanes, treballadors i totes les persones que tenen dificultats per arribar a final de mes. El nou any econòmic comença amb dades decebedores i preocupants. I Espanya, que durant el següent semestre ocuparà la presidència de torn a la Unió Europea per liderar la sortida de la crisi, segueix a la cua en temes tan delicats com l'atur. Segons un informe del sindicat UGT de Catalunya, el 2009 ha deixat un balanç de 119.858 catalans afectats per un total de 3.936 Expedients de Regulació d'Ocupació (ERO). A més, el mateix document revela que l'any 2009 s'ha tancat amb un augment de la jornada laboral desconegut ençà l'any 1983.

Algunes veus apunten que la crisi no és només econòmica. És, també, energètica i ambiental. I assenyalen el sistema en què els països occidentals estem immersos —el capitalisme— com a principal culpable de les desigualtats so-

Segons el sindicat majoritari CCOO, cap fusió, com ara la que durà a terme Caixa Catalunya amb Caixa Manresa i Caixa Tarragona, no hauria de comportar perjudicis per a la plantilla, sinó que hauria de garantir les condicions laborals per al futur conjunt dels treballadors.

JOAN HERRERA

cials. La definició acadèmica diu: “el capitalisme és un sistema econòmic en què els mitjans de producció són, majoritàriament, propietat privada, i en què el capital s’inverteix en la producció, distribució i comerç dels béns i serveis per tal d’obtenir el benefici màxim en un mercat lliure i competitiu.” La mateixa definició ens recorda que el capitalisme ha emergit en el món occidental com el sistema econòmic dominant des del declivi del feudalisme. De fet, des de la Revolució Industrial, s’ha estès gradualment des d’Europa –en especial des de la Gran Bretanya– a altres regions del món. Així, no hi ha dubte que durant els segles XIX i XX, el capitalisme ha estat el mitjà més comú d’industrialització.

Alguns analistes assenyalen que cal revisar l’actual model econòmic, però no veuen viable un canvi sistemàtic de fons. “És evident que el capitalisme ha d’evolucionar, que hem d’enfocar de manera més directa la iniciativa privada en benefici públic, però des del 1970 fins al 2007 s’han registrat 447 crisis financeres i el capitalisme ha aguantat”, explica

l’analista de *Diari de la Crisi*, Quicio Sallés. Unes paraules que coincideixen amb les del nostre entrevistat, el gestor administratiu Xaver Isern, que manté que “el capitalisme és el sistema econòmic que ha portat més benestar al món durant més temps” i recorda que altres models, com el comunista o els règims més autoritaris” han fracassat”.

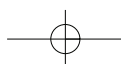
Més enllà de l’estructura de partits convencional, cada cop són

de l’entorn o les mesures per contrarestar l’especulació. Un símptoma que des de el col·lectiu Revolta Global es considera molt significatiu. “Fa molts anys que diem que vivim en un model de societat que no és just ni sostenible i penssem que no n’hi ha prou d’incorporar conceptes que des dels moviments de base hem defensat des de sempre; cal un canvi de fons”, explica Josep Maria Antentas, membre de Revolta Global-Es-

“Vivim en una societat que no és justa. No n’hi ha prou d’incorporar conceptes que els moviments socials hem defensat des de sempre, cal un canvi de fons”, diu Antentas

més les veus alternatives que qüestionen l’individualisme i l’enriquiment desigual de la societat que representa el capitalisme. En la darrera dècada, conceptes arrelats a moviments de base i col·lectius antisistema han aparegut en boca de les forces polítiques majoritàries. És el cas de la racionalització dels recursos, la reducció de la jornada laboral, la sostenibilitat

guerra Anticapitalista. En el mateix sentit es posiciona el que avui ja és un símbol de l’anticapitalisme, l’activista Enric Duran, més conegut com el Robbin Hood català, que el setembre de 2008 va robar 492.000 euros a 39 entitats bancàries per llançar la publicació *Crisi* i finançar projectes de canvi social. Des del col·lectiu Podem, aquest jove barceloní diu que cal

▶ a portada

apostar per aquelles empreses que produeixen ecològicament i que garanteixen l'ús perdurable dels seus productes, especialment aquelles que minimitzen l'ús de residus. "No parlem només de mesures per mantenir el model actual, que és insostenible, sinó per canviar-lo de baix a dalt, fent-lo equilibrat amb la natura i amb els drets socials."

També des de l'òrbita sindical es formulen mètodes alternatius al capitalisme dominant. És el cas de la Confederació General del Treball (CGT). El seu nou secretari local, Angel José González Lara, denuncia que "la riquesa s'està concentrant, cada cop, en més poques mans i la misèria i l'escissió social van guanyant terreny. Una altra agrupació de treballadors que qüestiona l'estatus quo és la Unió Sindical Obrera de Catalunya (USOC). La secretaria general, Antonia Gil, diu que cal avançar cap a un "canvi del model productiu". Segons Gil, cal un sistema basat en nous i renovats sectors industrials d'alt valor afegit, "que ens condueixin cap a un model de creixement econòmic sostingut i redistributiu".

Economia i ètica

Existeix un model d'empresa participativa i que contribueix a crear una economia sostenible. Es tracta de les cooperatives. A Catalunya hi ha més de 4.000 cooperatives –o empreses associades– que donen feina a 42.000 persones repartides per tot el territori català i presents en tots els sectors d'activitat econòmica: serveis a les persones, disseny, artesania, restauració, indústria i cultura. El director de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya, Miquel Miró, explica a CANVI que mentre les empreses capitalistes estan destruint llocs de treball, les cooperatives estan demostrant ser "molt resistents i capaces d'adaptar-se

Enric Duran, 'el Robbin Hood català', en una imatge d'arxiu.

"No parlem només de mesures per mantenir un model insostenible, sinó per canviar-lo de dalt a baix", afirma Duran

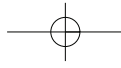
en moments de crisi". Segons Miró, aspectes com ara el repartiment equitatiu, la implicació amb l'entorn i les portes obertes de les cooperatives estan atraient, cada cop més, ciutadans de diversos estrats socials.

Més enllà de les cooperatives més tradicionals, a Catalunya, existeixen dues cooperatives de serveis financers i dos bancs ètics que ofereixen alternatives reals i consolidades a la banca tradicional. La debilitat que ha mostrat el sistema bancari internacional amb la consolidació de la crisi financera mundial ha malmès el concepte que, en ocasions, poden tenir els usuaris dels bancs com a institucions al servei del ciutadà. La idea del banc com una institució omnipotent i infranquejable ha estat posada en qüestió per donar pas a conceptes com fragilitat, especu-

lació i engany. Incloure algun criteri ètic a les compres, que s'adeqüi i sigui coherent amb principis i conviccions, també pot ser rendible. Una sèrie d'entitats financeres, anomenades ètiques, inclouen no només criteris econòmics per decidir en què s'utilitzen els diners dels clients, sinó que inclouen criteris ètics per assegurar que s'ofereix un servei positiu a la societat.

És el cas de Fets, Finançament Ètic i Solidari que, des de fa 10 anys, treballa per recolzar i impulsar els projectes de finances ètiques existents a Catalunya que consideren el benefici social per damunt del lucre. Es tracta de finançar projectes que assegurin un impacte social o mediambiental positiu per fomentar la construcció d'una societat més justa i humanitzada. Una de les característiques clau d'aquest tipus d'entitats és la transparència. Es considera essencial que el client tingui el coneixement i la certesa, en tot moment, del que s'està fent amb els seus diners, creant així un món financer amb parets de vidre.

Com a resposta a tot això i partint de la premissa que els diners han d'estar al servei de les persones, neixen les finances ètiques, que inclouen la iniciativa de la banca ètica. ■

Xavier Isern

"La condició humana fa que els que tenen accés al poder, n'acabin abusant"

Economista i director de l'Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa.

El gestor administratiu Xavier Isern ens dona les claus per entendre què ha fallat en el sistema capitalista perquè trontolli i explica didàcticament quins passos cal seguir i quines prioritats cal atendre per tal que el nou any econòmic sigui més pròsper.

JORDI MOLINA jmolina@canvi16.info

Aquests mesos que la crisi ha afectat amb duresa l'economia espanyola i catalana, s'ha qüestionat el model econòmic en què estem immersos: el capitalisme. Creu que hem estat víctimes d'un model que se'ns ha escapat de les mans?

En primer lloc, crec que el capitalisme és el sistema econòmic que ha portat més benestar al món durant més temps. Hi ha altres models, però han fracassat. Això no vol dir que no tingui defectes, que els té i cal posar-hi remei. S'han d'establir mecanismes de resposta i de control si el sistema fa fallida. Al Japó, ja fa molt de temps que no surten de la crisi perquè l'estat no intervé en temes econòmics. Als EUA, Alemanya, Regne Unit (tots capitalistes) l'Estat ha hagut d'intervenir per evitar la fallida i ja estan sortint de la crisi.

Què ens espera al 2010?

El pitjor de la crisi ja ha passat. Cada cop es destrueixen menys llocs de treball. Això no vol dir que tot torni a ser com abans a curt termini. El 2010 serà un any d'estancament de l'economia. S'ha de reconsiderar el model econòmic actual. Encara no s'ha reajustat la construcció i els Governos públics estatal, català i local han de contenir la despesa. La plena ocupació no arribarà fins d'aquí a tres anys. El mapa de Caixes català serà diferent. De les

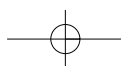
deu caixes catalanes en passarem a tenir quatre o cinc si, finalment, Laietana i Penedès no es fusionen entre elles, com sembla. Aquestes dues últimes potser començaran a negociar també amb caixes de fora de Catalunya. Am el perill de traslladar el seu domicili fiscal i obra social.

Quina opinió tens d'iniciatives com ara les cooperatives, que demanen un gir en el sistema de bancs i crèdit?

Les empreses cooperatives i les de caire cooperatiu com ara les Societats Limitades Laborals o Societats Anònimes Laborals, són les grans oblidades quan es parla de tipologies d'empreses. Se solen associar al món agrari, quan en realitat n'hi ha de tota mena: serveis, indústria, etc. Normalment són empreses arrelades a un territori i els socis treballen tots junts i es coneixen. Això les fa, a algunes, força competitives i compromeses amb el seu entorn.

Les cooperatives estan arrelades al territori i els socis es coneixen; això les fa empreses competitives i compromeses

entrevista

Si una part dels beneficis que produïx un treballador se li retorna, perquè n'és accionista, pot incentiva-lo a produir més. De la mateixa manera, les pèrdues es reparteixen entre tots els treballadors. Per tant, el treballador se sent part del projecte.

Creu que no hi ha hagut polítiques fiscals actives, com ara la tributació específica per als beneficis no distribuïts?

Com li dic, hi ha greus símptomes clars d'esgotament i d'inadequació en el nou entorn de mundialització i sota el nivell d'R+D. La terciarització ha arribat per la banda més perillosa: la del baix valor afegit, com ara el turisme i la construcció, fàcilment vulnerables. I això ha provocat un descens de la productivitat i un diferencial negatiu d'inflació. Sense anar més lluny, a Catalunya l'estructura empresarial està formada per pimes. Aquest és un model productiu basat en clústers de sectors molt diversificats. La intensitat de la integració d'aquests clústers substitueix la funció que en altres economies compleixen les grans empreses.

Quina diferència hi ha entre Catalunya i Espanya en un tema tan global com és la crisi?

Catalunya ha treballat amb una economia més oberta i diversificada, amb presència de sectors madurs que han efectuat una adaptació tecnològica que els ha permès ser competitius. Però també s'ha viscut molt del turisme i la construcció. Sectors necessaris, però no exclusius. I només cal fer una ullada al nostre entorn i fer una mica de memòria per veure que, efectivament, aquí n'hem fet, com a Espanya, un abús, de sectors com el turístic. I, a més, hi hem d'afegir també que hi ha un col·lapse d'infraestructures. Unes infraestructures sobreutilitzades i

JOAN HERRERA

ves línies de negoci. Fer reformes estructurals. Tenir una actitud proactiva. És a dir, aspectes molt difícils d'identificar quan es té l'aigua al coll. Com ara.

Creu que hi ha un problema de competitivitat? En què podem ser competitius o referents?

L'Europa de l'Est, la Xina, l'Índia, el Nord de l'Àfrica i altres països en procés de desenvolupament faran canviar l'estat del benestar que tant ha costat aconseguir. És insostenible una estratègia empresarial basada en costos baixos. S'ha de canviar el xip per entrar en la dinàmica de la innovació permanent. Cal fomentar la

Catalunya treballa amb una economia oberta i diversificada, amb sectors madurs i tecnològicament avançats que els ha permès ser competitius

insuficients, que dificulten el creixement econòmic i amb un greu baix estoc de capital públic.

Davant de la crisi, moltes empreses opten per retallar costos i reestructurar plantilles. Falta imaginació per reinventar negocis?

A algunes empreses els falta planificació a llarg termini. El dia a dia les té absorvides. Les grans decisions estratègiques s'haurien de prendre quan les coses van bé. Quan les empreses, després d'anys de bonança, no han fet els "deures" i es troben en crisi, tendeixen a fer el més fàcil: retallar costos i reestructurar plantilla. Amb això no vull dir que de vegades no sigui necessari, sinó que hi ha altres coses a fer com ara assegurar la liquiditat, planificant i garantint un creixement equilibrat. Millorar la generació de valor alineant incentius i resultats, redissenyant el model de negoci. Generar nous ingressos amb no-

cultura de l'esforç, de la importància del disseny i d'altres actius intangibles, com ara l'orientació dels increments de productivitat als mercats internacionals. Pactes entre empreses, administracions i sindicats. Crec que fa falta preparar la societat per a l'era del coneixement. L'adaptació del model industrial és indestruïble de les polítiques de formació i investigació, és a dir, col·laboració, universitat, empresa i formació professional en l'empresa. S'ha de millorar el rendiment dels alumnes per contrarestar les diferències culturals, econòmiques i socials, però també l'estímul i la promoció de la formació docent a fi que sigui més eficaç el treball amb els alumnes en l'adquisició de les competències bàsiques.

L'expert en economia urbana, Joan Trullén, deia en una entrevista que perquè Espanya surti de la crisi caldrà que es recuperi la in-

dústria exportadora catalana. Hi coincideix?

Sí, totalment. No es tracta de substituir el model industrial, sinó de complementar-lo amb accions decidides que en permetin l'adaptació. Fa falta ampliar la base amb sectors amb potencial de creixement (societat del coneixement), reduir el pes dels que estan molt sotmesos a oscil·lacions cícliques (construcció, turisme) i reforçar els sectors i clústers de sectors tradicionals que es caracteritzen per l'exportació (automoció, moble, vi i cava, aixetes i sectors com el farmacèutic, el químic, l'agroalimentari, etc.).

On s'han d'invertir els recursos per combatre des de l'Administració un moment de crisi?

L'Administració ha de prioritzar les inversions per potenciar la biotecnologia i la biomedicina com a sectors emergents (cèl·lules mare, teràpia genètica, diagnòstic molecular...). També, penso, cal donar una empenta al sector de la sanitat, invertir en investigació, formació i extensió de serveis. Cal impulsar el sector químic i farmacèutic. Crear centres de tecnologia avançada. Invertir en infraestructures prioritzant també el criteri cost-benefici. Prioritzar les possibilitats logístiques que té l'eix del Mediterrani.

Un altre dels fenòmens que viurem i que, de fet, ja vivim, és la fusió de caixes. Quines conseqüències té per a l'economia?

El model de caixes català ha estat un model de contribució al desenvolupament col·lectiu. Les caixes han jugat un rol dinamitzador de l'economia local i també han contribuït decididament a la integració social amb el paper de les Obres Socials. El Govern central té l'objectiu de fomentar les fusions entre les caixes. El FROB pot ser un regal enverinat per a les

caixes que l'hagin acceptat per fusionar-se. En un primer moment sembla una bombolla d'oxigen per consolidar el futur, però si en cinc anys no tornen els diners prestats, el Banc d'Espanya podrà posar en venda els actius i llançar-los a fusionar-se amb els bancs. I, per tant, el model de caixes català pot desaparèixer. Veient els milers d'acomiadaments i els centenars d'oficines que es tancaran en cada fusió de caixes, cada vegada tinc menys clar que l'objectiu de les integracions sigui el de guanyar creixement i crear caixes globals. Semblen més uns acomiadaments encoberts, tenint en compte la gran força que tenen els sindicats a les caixes d'estalvis. O fins i tot una forma de pal·liar les pèrdues del sector immobiliari que han tingut algunes caixes.

En part, doncs, podem atribuir l'origen de la crisi a la naturalesa humana. No és descartable, per tant, un nou sotrac?

Sí. Aquesta crisi, com totes les crisis econòmiques, són de naturalesa humana. No és la primera ni l'última que hi haurà. De crisis n'hi ha hagut moltes i en totes hi sol haver un denominador comú: una bombolla fruit de l'especulació i de la cobdícia (immobiliària, del petroli, puntcom, etc.) que esclata i que reequilibra el mercat. La diferència de la d'ara respecte a crisis anteriors és que s'ha actuat a temps i no s'ha deixat caure el sistema financer. S'han nacionalitzat molts bancs. D'aquesta manera s'ha evitat la fallida del sistema bancari i s'ha contingut el pànic i la desconfiança de la gent en el sistema. ■

“ *En totes les crisis hi sol haver un denominador comú: una bombolla fruit de l'especulació i la cobdícia que esclata i reequilibra el mercat*

